סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 1261
קובץ: תשובות סופיות

תנ"ך

שאלון 1261

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (2×24) – 48 נקודות
פרק שני – (1×24) – 24 נקודות
פרק שלישי – (1×16) – 16 נקודות
פרק רביעי – (1×12) – 12 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.
ד. הוראות מיוחדות: (1) אין להעתיק את השאלה; יש לכתוב את מספרה בלבד. (2) התרכזו בנושא. שימו לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.
הערה: בקטעים מן התנ"ך השם המפורש בא בצורת ה'.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

כללי המענה במועד זה (קיץ תשפ"ג): לפי מכתב הפיקוח על הוראת המקרא בחינוך הממלכתי מ־21.08.22 (כ"ד באב תשפ"ב), "הבהרה: מבנה בחינת הבגרות החיצונית לתלמידי כיתות י"א וי"ב לשנה"ל תשפ"ג", השאלון נבנה בהתאם למיקוד, ואופן המענה זהה למבנה המודפס: פרק ראשון – 2 מתוך 3 שאלות, כל הסעיפים (8 נקודות לכל סעיף) = 48; פרק שני – שאלה 1 מתוך 2, כל הסעיפים = 24; פרק שלישי – נושא אחד: סעיף א' (8) ועוד סעיף אחד מתוך ב'–ג' (8) = 16; פרק רביעי – סעיף א' חובה (7) ועוד סעיף אחד מתוך ב'–ד' (5) = 12. באותו מכתב נאמר שהטקסט המקראי המצולם יופיע רק בקטע להבנה ולניתוח.
הערה לפתרונות: בציטוטי הפסוקים בפתרונות השם המפורש נכתב בצורת ה' (גם עם אותיות שימוש: וַה', לַה'), כמו בשאלון. בשאלה 7 (ירמיהו ל"א) מספרי הפסוקים הם כמו בשאלון; במהדורות שבהן החלוקה שונה (כמו מהדורת הנוסח שממנה מצוטטים הפסוקים) מספר הפסוק גדול באחד, והוא מובא בסוגריים המרובעים (למשל: ירמיהו לא, יד [בחלוקה אחרת: טו] – "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע").

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

א. (1) נוסף יצחק (כא, ב–ג); עזב ישמעאל, בן הגר (כא, י, יד). (2) הבטחה: "וה' פקד את שרה כאשר אמר... כאשר דבר" (כא, א–ב); צו: אברהם מל את יצחק בן שמונה ימים "כאשר צוה אתו אלהים" (כא, ד).

ב. (1) למשל "ותשלך את הילד תחת אחד השיחם" (כא, טו) – מתאים לתינוק, לא לנער. (2) "ויגדל וישב במדבר ויהי רבה קשת" (כא, כ) – עצמאות ומקצוע (או: אמו לקחה לו אשה, כא, כא).

ג. כא: "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו" מול "שמע בקלה" והשכמה לשלח (כא, יא–יד). כב: "את בנך את יחידך אשר אהבת" מול "וישכם אברהם בבקר", הפעולות המתמשכות ו"ונשובה אליכם" (כב, ב–ה).

שאלה 2

א. (1) רעב בכנען; במצרים יש שבר – "ונחיה ולא נמות" (מב, ב, ה). (2) הסכנה – מוות ברעב: "ונחיה ולא נמות" (מב, ב).

ב. (1) הכרה/זיהוי ("ויכרם", "ויכר", "לא הכרהו") מול התנכרות/הסתרת זהות ("ויתנכר אליהם"). (2) פער ידיעה (אירוניה דרמטית): יוסף מכיר ומסתתר, האחים אינם מכירים – יוסף שולט במצב, והאחים חשופים להאשמת "מרגלים".

ג. (1) העדפת בני רחל: "וישראל אהב את יוסף מכל בניו" (לז, ג) ← "ואת בנימין... לא שלח יעקב את אחיו" (מב, ד). (2) משנאה ומזימה לרצח (לז, ד, יח–כה) לחרטה ולקבלת אחריות "אבל אשמים אנחנו" (מב, כא–כב); הגורם – המצוקה במצרים, תחושת עונש מידה כנגד מידה והתבגרות.

שאלה 3

א. (1) "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה" (מה, ד); "ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר" (מה, ו) [או: אלוהים שלחו; הוא שליט מצרים]. (2) חמש שנות רעב נוספות מחייבות לעבור למצרים – כך ישכנע את אביו לרדת לגושן, "וכלכלתי אתך שם כי עוד חמש שנים רעב" (מה, יא).

ב. (1) האדרה: שליח האל ומושיע המשפחה, "וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו"; הצטנעות: מייחס את גדולתו לאל ומסיר אשמה מן האחים, "לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים". (2) האדרה – "שמני אלהים לאדון לכל מצרים", "והגדתם לאבי את כל כבודי" (או: צניעות – "שמני אלהים", והכבוד נועד לשכנע את יעקב).

ג. (1) חשש שהאחים, הנכלמים, יריבו בדרך על המכירה ויאשימו זה את זה ("על ידך נמכר"). (2) כן – כבר במב, כא–כב ראובן האשים: "הלוא אמרתי אליכם... ולא שמעתם" (או: לא – "אבל אשמים אנחנו" = אחריות משותפת).

פרק שני – שמות

שאלה 4

א. (1) משה מתווך – עולה אל האלוהים ומוסר את הדברים לעם ואת תשובת העם להי (יט, ג, ז–ח); הי בא "בעב הענן" (יט, ט). (2) "ביום השלשי ירד הי לעיני כל העם על הר סיני" – התגלות לכל העם.

ב. (1) משה טוען "לא יוכל העם לעלת", והי חוזר: "לך רד" (יט, כא–כד). (2) כדי שהעם לא יחשוב שמשה הוא שאמר "אנוכי הי אלוהיך" – שיהיה ברור שהדברות מפי הי ושמשה אינו אל.

ג. (1) פסול – כשהבחירה נתפסת כזכויות יתר; ראוי – כשהיא קבלת עול מצוות (הבחירה מותנית: "אם שמוע תשמעו... ממלכת כהנים וגוי קדוש"). (2) כן – "רק אתכם ידעתי... על כן אפקד עליכם את כל עונתיכם": הבחירה מגבירה את האחריות והעונש.

שאלה 5

א. הי: "הנני גרש מפניך את האמרי..." (לד, יא) או "אעשה נפלאות" (לד, י). העם: "השמר לך פן תכרת ברית ליושב הארץ" (לד, יב) / "כי לא תשתחוה לאל אחר" (לד, יד).

ב. (1) בפעם הראשונה – זעם ושבירת הלוחות (לב, יט); בשנייה – "קרן עור פניו" (לד, כט). (2) הבקשה – שהי עצמו ילך עם העם ("אם אין פניך הלכים", לג, טו) מול "לא אעלה בקרבך" (לג, ג); הי כורת ברית ומבטיח נפלאות וגירוש העמים (לד, י–יא) – הקשר תוקן, ולכן משה יורד מואר ושליו.

ג. (1) רחמים: אל רחום וחנון, ארך אפים, רב חסד, נצר חסד לאלפים, נשא עון ופשע וחטאה. צדק ואמת: "ואמת", "ונקה לא ינקה" (אינו מנקה את החוטא לגמרי), "פקד עון אבות על בנים". (2) יואל קורא לתשובה ("שבו עדי... וקרעו לבבכם") – הדגשת הרחמים ("ונחם על הרעה") נותנת תקווה; הזכרת הדין הייתה מייאשת.

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שאלה 6

א. (1) נתינים של האימפריה הפרסית – פועלים "כרשיון כורש מלך פרס" (ג, ז); אוטונומיה דתית בלבד. (2) א–ו: חג הסוכות וחידוש הקרבנות על המזבח; ח–יג: יסוד היכל הי.

ב. (1) "והיכל הי לא יסד" (ג, ו). ראיות: בניית המזבח "על מכונתיו" למרות האימה (ג, ג); "ויעשו את חג הסכות ככתוב" וכמשפט יום ביומו (ג, ד; ג, ב). (2) קושי כלכלי־חקלאי: "הזרעים בדמעה" (קכו, ה–ו); השיבה לא הושלמה – "שובה הי את שביתנו" (קכו, ד).

ג. (1) ציפייה שהבית השני יהיה מפואר כבית הראשון; הבוכים – זקנים שראו את הבית הראשון ויכולים להשוות (ג, יב). (2) חגי מכיר בפער ("הלוא כמהו כאין בעיניכם") ומעודד: "חזק... ועשו כי אני אתכם", "ורוחי עמדת בתוככם אל תיראו" – העיקר נוכחות הי.

שאלה 7

א. (1) אל רחל המבכה על בניה ואל אפרים – שבטי ממלכת ישראל; רומזת לגלות ממלכת ישראל בידי אשור. (2) אפרים מתוודה ומבקש "השבני ואשובה"; ה' עונה באהבת אב – "הבן יקיר לי אפרים... רחם ארחמנו": חרטה נענית ברחמים.

ב. (1) פורענות (לנתוש ולנתוץ...) ונחמה (לבנות ולנטוע); בפרק לא – נחמה: "כן אשקד עליהם לבנות ולנטע". (2) לאומי: "בשובי את שבותם... נוה צדק הר הקדש"; אישי: "כי הרויתי נפש עיפה וכל נפש דאבה מלאתי".

ג. (1) מגמול בין־דורי ("אבות אכלו בסר ושני בנים תקהינה") לגמול אישי ("איש בעונו ימות"). (2) "אבתינו חטאו ואינם ואנחנו עונתיהם סבלנו" – תחושת עונש לא צודק, ייאוש וחוסר אחריות; השינוי מחזיר אחריות ותקווה.

שאלה 8

א. (1) תגובת העיר להצעת השלום (משלימה – מס ועבודה; לא – מצור והריגת הזכרים); מיקום העיר – רחוקה מול ערי שבעת העמים (חרם). (2) ש־ל־ם: "וקראת אליה לשלום", "אם שלום תענך", "ואם לא תשלים" – חובה להציע שלום לפני מלחמה.

ב. (1) "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם" – מניעת השפעה של עבודת אלילים; עמדה מנומקת (למשל: מסביר בהקשר, אך אינו מצדיק מוסרית). (2) "פן יחרה אף ה'... והשמידך מעל פני האדמה" – הליכה אחרי אלוהי העמים מסכנת את קיום ישראל, ולכן ההחרמה כהגנה; עמדה מנומקת.

ג. (1) קריאה לשלום בכל מלחמה, גם מלחמת מצווה; עיר שמשלימה ומקבלת שבע מצוות בני נח ומס – אין הורגים בה. (2) לא – לפי הפשט הקריאה לשלום רק לערים הרחוקות (כ, טו–טז), ושבע מצוות בני נח אינן בכתוב (או: כן – "כי תקרב אל עיר" כללי, והנימוק בפסוק יח בטל אם עזבו את האלילים).

שאלה 9

א. (1) אהבה: "שמחתי באמרים לי בית ה' נלך", "עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלם"; רצון בטובתה: "אבקשה טוב לך", "שאלו שלום ירושלם". (2) "בית ה' נלך" – בימי דוד בית המקדש טרם נבנה (נבנה בימי שלמה).

ב. (1) מרכז דתי – עליית השבטים "להדות לשם ה'"; מרכז משפט ושלטון – "כסאות למשפט כסאות לבית דוד". (2) "ישליו אהביך", "שלוה בארמנותיך", "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך".

ג. שבטים: "ששם עלו שבטים שבטי יה" (ד); משפט וממשל: "כסאות למשפט כסאות לבית דוד" (ה); שלוות התושבים: "ישליו אהביך" (ו); שלום צבאי: "יהי שלום בחילך" (ז). כל שניים עם הסבר.

שאלה 10

א. (1) הים – כוח עצום שה' תחם: "עד פה תבוא ולא תסיף"; גם לאדם (לאיוב) יש גבול – עליו לדעת את מקומו ואת מגבלות הבנתו. (2) בבראשית – האדם בצלם אלוהים ושולט בבריאה; באיוב – גשם "על ארץ לא איש... לא אדם בו": האדם אינו מרכז העולם, ולכן אינו יכול לשפוט את הנהגת ה' מנקודת מבטו.

ב. חשש: "ואמתך אל תבעתני" – התגשם בחלקו (התגלות "מן הסערה", תוכחה ושאלות רטוריות). ציפייה: "וקרא ואנכי אענה או אדבר והשיבני" – התגשמה, ה' עונה ומזמין "ואשאלך והודיעני", אך בהיפוך תפקידים.

ג. (1) "בלי דעת", "והודיעני", "אם ידעת", "כי תדע" – איוב מדבר בלי ידיעה; הידיעה האנושית מוגבלת מול חוכמת ה'. (2) דומה – החוכמה מתחילה בהכרה בבורות (אך אצל איוב יש מי שיודע – ה'); או שונה, בנימוק זה.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

א. דעה חיובית. ראיות: "ויהי ה' עם יהושפט כי הלך בדרכי דויד אביו הראשנים ולא דרש לבעלים" (ג–ד); "ויכן ה' את הממלכה בידו... ויהי לו עשר וכבוד לרב" (ה); "ויגבה לבו בדרכי ה' ועוד הסיר את הבמות" (ו).

ב. חינוך: שליחת שרים, לוויים וכוהנים "ללמד בערי יהודה" עם "ספר תורת ה'" (ז–ט). ביטחון: "ויבן ביהודה בירניות וערי מסכנות" (יב).

ג. הצבת חיל ונציבים בערי יהודה ואפרים (ב); הוראת תורה בכל ערי יהודה (ז–ט); הסרת הבמות והאשרים (ו); בניית בירניות וערי מסכנות (יב); ארגון הצבא לפי בתי אבות (יד) – שניים.

ד. פסוק ט – לימוד תורה בכל ערי יהודה (חוסן פנימי); פסוק י – "ויהי פחד ה' על כל ממלכות הארצות... ולא נלחמו עם יהושפט" (מעמד חיצוני). הסמיכות = סיבה ותוצאה.

כל הבגרויות בתנ"ך עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/tanach